

Chirell que els seus redits els cobri Bg. de Conques, i el 1280 es contesta al Consell de Requesa sobre una qüestió del seu alcaic de *Chirell* Joan de Pertusa (op. c. II, 455 i, 92). Aquesta variant (1) amb -r- simple que discrepa de les restants (totes amb -r-), i de les pistes etimològiques indicades en el *DECat.*, obre la possibilitat, que aquí s'hagin encreuat amb una altra filiació, conforme amb el fet que es tracta d'una gramínia del tipus cereal (*DECat.* VII, 850b59, mena de panís 851a1, 16) el descendent del l. CEREALE, amb *ĉe / ĉi* mossàrab, i amb imela A>é arabitzant.

B) Amb el sufix -ARIUM dels col·lectius de plantes: *El Ćāréro*, i Font del *č*, pda. de Simat de Valldigna, a l'O. el Barranc de l'Algepsar entre aquest i les Sendes de Peris (XXXI, 185.10, IGC 3 19x39^o03 i *GGRV* Val. II, 170).

C) D'un altre col·le., dels en -ETUM de noms de plantes: Les Cases de *Xerret* veïnat agre. a Alacant (XXXVI, 51.18; *BDCL* II, 263). I a Mallorca Can *šaroēt* poss. del te. Llubí (XLI, 2.19, Masc. 19A12).

Xerrell V. Xarrero Xerret V. Xerrell Xerret V. Xarrero

XERRI

«Excrement del bestiar oví o caprí, enfangat amb líquid», mot d'origen pre-romà (*DECat.* IX, 515b23-26).

El Xerri, nom d'una espluga plena del xerri del bestiar que s'hi aixopluga, en el terme de Lladurs (XXXVIII, 176.20). J.F.C.

Xerric, Xerrill V. Xerr-

XERT i XERTA

XERTA, poble del Baix Ebre, a la dreta del riu, una desena de k. al Nord de Tortosa.

PRON. *čerta* a Roquetes i, oscil·lant entre això i *čerta* a Tivenys, Paüls, Arnes i a Xerta mateix (Casac. 1920); amb gentilici *xertolins* a Paüls, Arnes, Castellserà, i vacil·lant entre això i la pron. *čer-* o *šer-* a Tivenys, Roquetes i Xerta.

MENCIONS ANT. 1146: *Xerta*, a la carta de pobl^e (Font Rius, *C.d.p.* §76, 127.36). 1149: *Xerta* (*Homen. a Codera*, p. 201). 1149: *Xerta* i *Cherta* ens comuniquen de l'Arx. de la ciut. Tortosa. 1151: *Xerta* (*Cart. Poblet*, p. 119, i altre doc., p. 208). 1154: *Certa* (Morera, *Tarr. Cri. i*, §17). 1155: id. (*Cart. Poblet*, p. 121, i un altre doc., p. 125). Des de 1155 apareix en el *Llibre Blanc de Santes Creus*, quasi cada any fins a 1182, alternant grafies *Xerta* i *Cherta* (§§32ss., p. 69, 71, 73, 74, 84, 115, 179, 339, 355).

1156: «Campum de Czahareg in *Xerta*» (MiretS., *Templ.*, p.82); 1156, 1158, 1160: *Xerta* (Morera, o.c. I, §15). 1156: *Certa* (*Cart. Poblet*, 226). 1166: *Xerta* (*Cart. Poblet*, 123). 1176: Sig. Ri. de *Xerta* (*Cart. Poblet*, 108). 1183: *Xerta* (*BABL* VII, 38). 1184: *Xerta* (*Li.Fe.Ma.*, I, 496; MiretS., *Templ.*, 178). 1192: *Cherta* (*C.Pob.* 11). En docs. indatats del S.XII: «in *Exerta*», *R. de Ixerta* (*Li.Bl. de Sies. Creus*, 398, 399). 1272, en els *Costums de Tortosa* (ed. Oliver, p. 493). 1335: *Xerta* (Llibre Priv. d'Ulldedona, 139). 1359: *Xerta* (*CoDoACA* XII, 43).

XERT, poble del Baix Maestrat, a la vall superior de la Rambla de Cervera, poc més amunt d'aquest poble cap a mig camí de Morella a Vinaròs. Està, doncs, ben separat de *Xerta*, i en comarca diferent, a un poc més de 50 k. l'un de l'altre, i a un altre costat dels Monts Ibèrics. Però en tractem en el mateix article perquè llur nom és igual fora de la -a; i al capdavant tots dos es troben dins el mateix grup muntanyós.

PRON. *čert* a Torreblanca (J.G.M., 1935), jo vaig oir igual el 1934 a Morella, i allí mateix (*Ll. j* 72), i Mola de *čert* per la gran muntanya penyalosa que domina el poblet (*exc.* 237), també en la rica enq. que vaig fer-hi el 1961 (XXXIII, 26-33). Gentilici: *xertolins* digueren a Torreblanca a J.G.M., 1935, i jo ho vaig oir així en diversos pobles del Baix Maestrat.¹

MENCIONS ANT. 1249: en les afrontacions de Morella, segons el ms., que vaig copiar a l'Arx. de Cincorres: «--- fundum de *Vallibona* --- terminos de *Xert* --- vallem que venit de *Vallivana* ---» (m.s., f° 19; xxviii, 10.2). 1250: *Chert*, text semblant, p.p., *BSCC* xv, 15). 1279: *Xert*. 1280: id. (*Rationes Decim.Hisp.*). 1284: al justícia de Morella reclamació pels danys que els veïns d'aqueixa vila havien causat als Hospitalers en llurs béns de *Xert* i de *Basella*² (Mtz.Fdo., *DocValACA* II, 2066). 1299: «*Xert* --- super *Barcella* ---» f° 204 (Llibre dels Privilegis de St. Mateu, copiat, xxviii, 130.1). 1331: *Xert* (en els *Priv.* de Catí, *BSCC* xiv, 350). 1332: «*Xert* --- partix terme entre Morella --- Cervera a Les Coves --- la serra del Marfullar --- e va a *Turmell* --- la font del Pàyol --- la vayll de les *Ferreres* e a cap de la vayll de la *Tea* --- vayll dels *Ors* --- a la *Pena Blanca* --- lo riu de *Cervol* --- vers Rossell ---» (f° 217v^o). 1443: «Ramon de Ferreres de *Xert* (Cpbr. Milian, de Morella, f^o32). S.XVII: *Cher* (*Memorial* Muñoz, *BSCC* xiv, 43).

1609: *Chert*, amb 207 cases de cristians vells, dependents del Mestre de Montesa (Reglà, p. 107). No figura en els censos de moriscos del S.XVI, però sí (*Chert*) amb 146 cases en l'avaluació governativa de c. 1600 (*El Arch.* IV, 147).

Cavanilles, que dona gran descripció de les seves abruptes muntanyes, i dels conreus, imprimeix *Chert*